

ЧАСОПИСЬ
для
руських родин.
Виходить щодня
крім днів по
неділях і святах.

БУКОВИНА

Редакция і адміністрація в Чернівцях ул. Петровича ч. 2.
Передплата
10 зр.

Централізм чи автономія країв.

Для єдності нашої держави, зложеної з ріжних племен і народів потрібна німецька мова. Она має в армії та в центральних урядах державних цілковите усправедлилене в доконечній потребі єдиного і легкого порозуміння на одній мові. Через те і Німці мали і мають ще і тепер перевагу в управі держави. Вже сама історія і походжене династії дає Німцям в Австрії вивисшене становище, так що они творять той кит, котрий лучить ріжноязичні часті Австрії в одну цілість. Найвисші становища так в армії, як в заряді держави мають Німці в своїх руках, до недавного часу мали они також перевагу в раді державній, так що до тепер була держава і є ще німецькою.

Але треба відділити від того значіне, яке жадають для себе Німці в поодиноких краях. Так в Чехах як і в інших краях они уважають себе одиноким управляючим народом, і ставлять забори розвою слов'янських народностей, щоби як найдовше остати при кермі. О кожду слов'янську школу, о кожде найменше управлене треба було бороти ся до послідного.

Така гегемонія Німців в краях, заселених ненімецькими народами, шкідлива на кождім поли для тих країв, спиняє їх у витвореню своєї інтелігенції, котра би знала потреби народу і щиро заняла ся піднести его економічно і просвітно. Згід неї старались видобути ся слов'янські народи від початку конституційної ери. Ті стара-

ня мали як де, більше або менше поведжене а завсїгди стрічали ся з наріканнями Німців, мов то їх кривдить ся, коли тимчасом се тільки віддавало ся приналежні права народам в поодиноких краях.

Хотіли Німці не розуміли і тепер ще не розуміють свого становища, яке можуть і повинні займати в державі, то все таки вони держали ся тим, що видвинули ідею лібералізму як блискучу вивіску для широкіх мас. Тим способом старали ся покониати або хоть заглушити національні змагання слов'янських народів. Коли прийшов гр. Таффе до керми держави і оголосив програму рівноуправлення, найбільшими его противниками були ліберали. Сам Таффе понимав те рівноуправлене дуже вузко і тримав ся засади відбирати другою рукою те, що дав одною. Він перепав, але і ліберальна партія почала чим раз більше слабнути. При остатніх виборах она майже цілком зникла з ради державної; заледви незначне число мандатів з міст і торговельних палат лишило ся в її руках. Широкі верстви німецького народу відвернули ся від того сторонництва і розпали ся головно на німецьких народівців та антисемітів, а попри те творили ще інші партії та фракції. Аж ось розпорядженя язикові дали лібералам пожадану нагоду виступити знов на перший план. Навіть жиди, против котрих звернув ся німецький антисемітизм з цілою силою, почали удавати великих патріотів німецьких і разом з антисемітами та німецькими народівцями розвинули завзяту акцію против того, як кажуть, замаху на права німецького народу. Се злучило нині всіх австрійських Німців але і відняло їм розвагу

і зрозуміне тої міснї, яку можуть они мати в Австрії та пхнуло їх в обняття пангерманізму, що не вагали ся навіть їхати до чужої держави та там голосити ідеї престо антидинастичні та антидержавні.

Супротив вісім мільонів Німців в Австрії (разом з жидами) є п'ятнацять мільонів Слов'ян, тож зовсім слушне домагане тої більшости слов'янської, щоби они мали, коли не перевагу в цілій державі то бодай повну автономію в краях, замешкалих ними виключно, або в більшости, щоби обмежити централістичну власть ради державної а означити для соймів більший обсяг діляня в завідуваню краєвими справами.

Замітною що до того є промова кн. Фридриха Шварценберга, посла з міста Будієвиць в Чехах, котрий дня 4 с. м. здавав справу перед своїми виборцями. Она висказує беззглядно стремління чеського народу до права державного і чеської корони але і вказує підставу, на якій хотять се осягнути Чехи, іменню на підставі згідности інтересів всіх Слов'ян австрійських то є повної автономії країв.

Між иньшим сказав так кн. Шварценберг: О відносинах правниці до правительства можу зовсім отверто говорити. Наша більшість витворила ся з себе, без спонук з боку, і з своєю власною програмою. Правниця буде підпирати правительство, о скільки оно, вірне своїй заяві, буде в однаковий спосіб піддержувати інтереси всіх народів. Суть дві справи, з котрими не можемо погодити ся: Централізм адміністрації і централізм законодавства. Хочемо, щоби наші сойми краєві були осередком

17)

Буковинська Русь.

Культурно історичний образок.

Написав

др. Ст. Смалъ-Стоцький.

(Дальше.)

Після сего всего можемо мати понятє, що читали, як заспокоювали свої літературні потреби письменні наші люди в першій половині нашого віку. Тоті зошити написані в роках від 1826—1832. На послідній „історії младенца є панною“ написане два рази імя Basil Zotta; мусіла отже тота „історія“ бути в руках шляхотської родини Зотів. Мимохідь треба пригадати, що Николай Бриндзан жив в Товтрах, де був сьвященником Василь Ферлеєвич. Сьвітгляд у них однаковий. Отсе наша народна старосьвітчина, що лишили по собі оба Товрянські приятелі. Так виглядала в головних зарисах наша література кількох попередніх віків. Як се все змінило ся в протягу кількох десятків літ нашого віку!

Х. Наука рускої мови в школах середних на Буковині.¹⁾

(Допущене живих народних мов до шкіл середних. — Руска мова в Черновецькій гімназії. — Перші її учителі. — Доба церковнословесницьки. — Волощине православних Русинів. — Доба московщини. — Організація руских гімназистів: „Солясіє“ і „Братний Зюз.“ — Доба народна. — Руска мова в Черновецькій школі реальній. — Руска мова в семінарій учительській. — Заключене. — Рускі паралельки при низшій Черновецькій гімназії.)

Духовий поступ всякої людини тісно звязаний зі школою. Ще більше від школи залежний духовий розвиток цілої суспільности, цілого загалу. Школа є розсадником осьвіти. О скільки і як сповняє школа єю свою задачу, о стільки осьвіта обіймає більші або меньші круги, о стільки осьвіта стає ся загальною, або принадлежністю лише самих „ізбранных“, о стільки у загалу живіше або тупіше чуте для загальнолюдських справ, о стільки більший або меньший поступ на дорозі збратаия всіх людей.

Коли-ж до 1848-го р. панували у нас школи латинські в повнім того слова значіню, коли навіть німецька мова не находила в висших школах захисту, не плекала ся з осібно, хіба

¹⁾ Ся частина розправи була вже друкована в „Правді“ 1894-го р. Тут вона доповнена новими даними.

що деякі предмети викладали ся по німецьки, то й образоване, цілу осьвіту могли набувати лиш деякі одиниці, лиш ті одиниці могли користати з осьвіти, лиш вони мали на здобутки людського духа виключне право, загал же був темний. Сама мова, в котрій подавала ся вища осьвіта, чинила се, що осьвіта не виходила поза тісний кружок тою мовою осьвічених; мова латинська замість єднати ще більше розмежувала темних від учених.

Коли-ж в 1848-ім р. вибила послідна година „латинським школам“, в котрих навіть альгебру²⁾ учили на латинській мові, коли місце мови латинської при науці заняли живі мови народні, тоді і ті, що учили ся, зблизили ся разом зі школою до маси народу, тоді число учених стало більшати, бо осьвіта стала ся приступнійшою, тоді і загальна осьвіта стала ширшати і запускати глибоше коріне. Велике значіне для загальної осьвіти, для морального і матеріального піднесення мас народу, для розбудженя почуття спільности має заведене краєвих мов в школах середних по 1848-ім р.; воно становить епоху в духовім розвою народів. „Рідної мови, в котрій найлюбійше висказуємо свої чуття і молимо ся,³⁾ і німецької мови задля єї багатої і ве-

²⁾ Гл. Historischer Rückblick auf die Gymnasial-Reorganisationspläne in Oesterreich von St. Wolf стр. 3.

³⁾ Про нас Русинів ще довго, здасть ся, не можна буде сказати, що ми в рідній мові молимо ся.

для тих справ, котрі належать перед їх форум, і щоби ті спільні справи, котрі суть дійсно спільними, позістали предметом центрального парламенту. Всюди видимо ознаки, що централізм пережив ся: фінанси краєві знаходять ся в сумнім стані, а краї не мають ради на своє власне зубожінє.

Наш проект адреси каже, що відносини в поодиноких краях коронних домагають ся поліпшення і що то поліпшенє можна знайти лиш на дорозі витиченій в тім проекті. Хоч проект сей парламентарно залагоджено, то все-ж таки останєсь він свідомством спільности засад правниці і показником для будучих поколінь, бо ті засади суть такі, на котрих чеській нарід хоче будувати свою будучність. Більшість парламентарна не могла щасливіше заінаугурувати свою діяльність, як осягненєм єдності тих гадок ставлячих основу, котрі ми уважаємо за угольний камінь будучої більшости парламентарної; она приняла правительственну програму робіт, а попри то поставила в своїй адресі політичну програму. Отже нашим змаганєм мусить бути, щоби то, що в ній сказано словами, стало ся ділом.

Вірноконституційні — казав кн. Шварценберг даліше — показали своєю обструкцією, то що ми все говорили, що конституція така, якою она єсть, не має жизненої сили. Не треба також забувати, що єї зладжено без участі Славян і лиш малою більшостию. В серцях чеського народу не знайшла она ґрунту для себе. Не можемо згодити ся на таку конституцію, на яку рішено ся перед 30 літами, і на розділ компетенції Ради державної і соймів краєвих. Наші понятя о автономії не дадуть ся погодити з сею конституцією, бо ми представляємо собі могутчу державу, оперту на процвітаючих краях. Централізм же представляє ся нам яко золота баня на нужденних стовпах і мурах. Чим раз ширить ся більше переконанє,

що треба щось радити. Даймо со й мам краєвим їх права, даймо їм жерела доходу для сповнення їх задачі і зложім роботу в руки мужів, котрі знають відносини. Залагодьмо насамперед наші справи дома, а відтак зійдїм ся разом та поспитаймо, що нас веїх спільно тисне і болить. Я не кажу, щоби центральної парламент був неможливий; вінже й в інтересі наших країв.

Ми вступили до віденьського парламенту, щоби брати в нїм участь в річевих роботах. Але нині відобрано нам послїдну можливість серіозної роботи. Яка-ж ціль наша в Раді державній? Яка ціль парламенту, коли в такий збиточний спосіб приступає ся до обструкції без взгляду на фінансову нужду і цілий ряд справ, котрі дотикають важних інтересів народних, а приступає ся до неї лиш на то, щоби завмиряючим партиям додати нового жита а новим партиям дальшого скріплення. Ся борба, котра єсть в постійній звязи з боротьбою межі централізмом а автономією, веде ся тепер також задля жизненних інтересів поодиноких партиї, а так, як она нині веде ся, дотикає також і парламентаризму яко такого; коли гадку парламентаризму зводить ся так до абсурдум, то мусить то нас наповняти журбою.

В послїдних часах говорено багато о згоді в Чехах. Святиого слова „помирєня“ надуживають веїляко для партиїних цілий. Думають собі під тим не згоду в правдивім значіню, т. є. закінченє довгої борби, але поклик. Згода в Чехах єсть без сумніву конечна. Але не можна обмежити ся лиш на мир в Чехах. Зло відносин лежить глубше, отже треба і средства глубше запустити. Зло лежить не лиш в німецько-чеській сварії; та й иньші народи — імено Словінці і Хорвати — упоминають ся тих самих прав, що і Чехи. Отже згода повинна би переводити ся на загальній під-

ставі і у веїх краях та стати ся поправкою теперішної конституції. Особливо же треба би мати на оці Мораву і Шлеск.

Довголітна борба межі централізмом а автономією, доки не буде порішена в душі послїдної, може лиш зло сплудити. Ніхто з нас не відкине гадки згоди. Дячого не має Чех вислухати того, чого жадає ся з німецької сторони? Але правда, мусить бути дана запорука, що приступить ся до згоди на основі справедливости, бо згода заведена на несправедливости може мати в наслідках лиш нову кривду. Повтаряю ще раз: Згода в Чехах єсть в інтересі краю пожаданою і конечною; під наведеним застереженєм не буде ніякий Чех усувати ся від спільного діланя для добра обох народів.

Що у своїй промові кн. Шварценберг забув цілком про Русинів і які вигляди отвирають ся для нас, колиб справді держава перетворила ся у таку федеративну, якої собі бажають Чехи та Поляки або хоть розширила автономію країв — про те другим разом.

НОВИНИ.

Чернівці, дня 10. липня 1897.

Електричний трамвай несе гумор черновецьким мешканцям, бо не возить нікого а тільки полощить коний та денервує людей своїм дзвоном. Бувають не рідко і нещастя. Вчєра на семигородській улиці захопив чотиролїтню дитину і розбив їй голову. Тільки припадок, що дитину відкинуло на бік, спас єї від смерти.

Нещастє під Коломнею. П. к. Дирекція залїзниць державних подає таке письмо: Стан робіт на місці катастрофи в дни 7. липня вечір: 3 робіт коло замкєня потока, в котрім вода дня 6. липня піднесла ся знов о пів метра, викінчено доси 80% (стїни з палів і відпровадже-

личавої літератури і задля єї великого розповсюдєня“ стали проте учити по 1848-ім р. в гімназіях. Таким чином стало ся отже, що і науку рускої мови заведено в черновецькій гімназії, хоть Русини із свого боку нічим до сєго не причинили ся; а заведено єї в 1851 р.²⁾

²⁾ Волоську мову заведено вже 1849-го р. 12-го лютого в т. зв. філософїчнім заведеню (philosophische Lehranstalt) за старанєм Волохів і бук. правосл. консисторії а 1850-го р. в реорганізованій гімназії; — гл. Jahresbericht des k. k. Obergym. zu Czernowitz 1853. стр. 33. За рускою мовою правосл. консисторія не виоминала ся, хоть на єї чолї стояв Русин Євг. Гакман, а референтом в єї справі був Русин Яків Воробкевич. Дуже цікавий отсеї уступ того реферату: „Was den 1 Punkt anbelangt (dass eine Lehrkanzel der moldauischen Sprache und Literatur in der Bukowina von höchster und dringender Notwendigkeit sey), so muss man leider gestehen, dass in der Bukowina, einer ursprünglich moldauischen Provinz (з того титулу виводило ся і виводить ся, що Буковина мусить бути волоска!), trotz dem Umstande, wo der grösste Theil der Nation aus Moldauern (Romanen) besteht (конскрипції показують, що се неправда; в р. 1890-ім начислено Русинів 268.367, а Волохів 208.217 душ!) und eine eigene moldauische oder romanische Sprache spricht, für die Erlernung und Cultivirung dieser Sprache bis auf die Gegenwart sehr wenig gesorgt wurde, so dass sowohl die wissenschaftliche, die Amts- als auch die Sprache der Gebildeten nur die deutsche gegenwärtig ist, die moldauische aber mit Ausnahme des kleinen Theiles (так!) der ruthenischen Bewohner Bukowinas und einiger eingewanderten wenigen Ungarn von den eigentlichen Bukowinern (Romanen) — ось яка теорія! — gesprochen wird, und nur durch die Ererbung vom Vater auf den Sohn sich in ihrem ursprünglichen Zustande auf einer niederen Stufe erhält.“ гл. Sbiera: Aron Pumnul стр. 105.

Пригляньмо ся ближше науці рускої мови, щоб оцінити силу і вплив єї на загальне розбудженє духового жита між буковинськими Русинами.

Насамперед заведено науку рускої мови лишє в 1-шій класі, а відтак класа за класом аж до 8-ої класи, в котрій перший раз учено рускої мови 1858-го р. Рускої мови мали обовязок учити ся лиш самі Русини.

Першим учителем рускої мови в черновецькій гімназії був **Яків Воробкевич**. А що до 1-шої класи гімн. приходили ученики, що з рускої мови цілком або майже цілком не були підготовлені, бо по народних школах на Буковині рідко де учили по руски, то треба було починати з самого початку; ддятого то 1851-го р. учить він в 1-шій кл. „читаня і писаня і відмінюваня імен“ і то очевидно задля недостатку веяких книжок „після власних потаток¹⁾. В 1852-ім р. в 2-ій класі йде далі „відмінюванє, прикметники, заїменники, числівники“ і читає ся „буквар“ (Alphavita)²⁾. Відтак в 1853-ім р. в трох перших класах йде наука читаня, відмінюваня імен і дїєслів, ба в 2-ій класі „переклади з руского і навідворот з приписаної книжки“³⁾ (здаєть ся з читанки Ковальського що вийшла 1852 р., бо в слїдуючїм році названа виразно читанка Ковальського), а в 3-ій складня аж до науки о дїєсловах. В 1854-ім р. учить він вже в чотирох перших класах, в 4-ій кл. йде „про-

довженє складні, витяг з прозодії“ і читають ся „трудніші кавалки з приписаної читанки Ковальського.“ Крім того від р. 1851-го аж до 1854-го подибуємо руску мову (2 години) также між „свобідними предметами“, в 1854-ім р. вже того нема; здаєть ся, не було кого вчити. В 1855-ім р. учить він в 4-ій кл. між иншими также і „початки старословянської правописи“ (дуже правдоподібно після книжочки „Правопись славеноруского языка изъята изъ грамматики Мразовича,“ виданої 1851-го р.). В тім році прийшла до чотирох класів вже й 5-та кл., і там учено „початки старословянської мови, імена, вправи в читаню псалмів в церковно-словянській мові“, а на правдиво руске припало хіба те, що читано также „дєцо з читанки Ковальського.“ В 6-ій кл. 1856-го р. йшла даліше наука церковнословянської мови“ від заїменників в дїєслів аж до неправильних дїєслів,“ і читано хрестоматію (очевидно хрестоматію Головацкою, що появилася 1854-го р.); в 7-ій же кл. 1857-го р. йшла даліше наука „о правильних і неправильних дїєсловах старосл. мови“ і читала ся хрестоматія Головацкою.

Не судило ся Якову Воробкевичови довести своїх учеників до 8-ої класи. На весні 1857-го р. захорував він і по чотирох неділях тяжкої болїзни не стало першого учителя⁴⁾ рускої мови

¹⁾ гл. Lectionsplan в Erster Jahresbericht des k. k. Obergymnasiums zu Czernowitz 1851 стр.

²⁾ гл. Zweiter Jahresbericht des k. k. Obergymnasiums zu Czernowitz 1852 стр. 26.

³⁾ Гл. Jahresbericht der k. k. Obergymnasiums zu Czernowitz 1853 стр. 26.

⁴⁾ Яків Воробкевич родив ся в Василеві (над Дністром) 1-го вересня 1819-го р., учив ся на університеті Віденьскім і зараз по укінченю наук богословських став учителем в богослов. інституті в Чернівцях, в семінарії духовній і в препарандї; крім того заходив ся около заложеня краєвої бібліотеки, був асесором консисторским а в гімназії (т. зв. з початку в т. зв. philosophische Lehranstalt) учив він від єїчня 1847-го р. в висших класах правосл. педігії, і Erziehungskunde, від коли-ж заведено

ня потоку в бік, аби можна випомпувати воду з вирви) — а з корекції потоку понизше вирви викінчено 70%. Пільотоване нового моста скінчене; тепер закладають ся прясла. Загалом з роботи кодо моста викінчено доси 70%, а коло насипу 60%. Помпи парові разом з машиною вже уставлено, а по викінченю стіни з палів розпічне ся пині вечером помповане води з вирви, що містить ще звиж 2500 кубічних метрів води. Рух буде отвертий в понеділок дня 12. липня рано. Вчора вечером в присутности директора Фестенбурга, старости з Коломиї і уряду наглядаючого роботи сконстатовано, що тіло паляча Крейчого лежить під кітлом локомотиви, около 2 метри під водою, стиснене між локомотивою а залізною конструкцією зрваного моста. Робить ся все, щоби добути его відповідно до санітарних принципів і щоби уникнути ушкодження тіла, що з причини его положеня та великанського тягару, який его пригнітає, получене з великими трудностями. Домовина вислана дирекцією залізниць вже стоїть на місці.

Подвійне самоубійство. В понеділок рано приїхали до Берна австрійського двое молодих людей. В готелю „Славія“ записали ся на мельдунковій картці: Яков Літван ц. к. надпоручник з Мункача з женою. В покою замкнули ся і не виходили цілу добу. Се спонукало готелеву службу, що стала добувати ся до їх покою а відтак виважила двері. Найшли тільки два труни. Обое подорожні ще держали револьвери в руках, котрими відобрали собі жите. Они сиділи на ліжку і рівночасно вистрілили до себе в уста. Доходження показали, що се були брат і сестра. В позіставлених письмах находить ся заява, що добровільно відбирають собі жите і просять, щоби їх матір в Мункачу обережно повідомити про страту обох дітей. Яков мав 32 роки, его сестра Павліна 29 років. Причиною самоубійства були неприємности службові Якова, в котрі замішала ся була також его сестра, бо обое з братом дуже любили ся.

Подвійного скритоубійника Франца Долежала, що вибрав собі спеціальностию виправляти на другий світ старі, самітні жінки та відтак грабити їх оцадноети, засудила лава суду присяглого у Відні за убійство Марії Френцльової і Марії Стегельової на кару смерти через повішене.

Тиф жолудковий не перестає ширити ся у Львові. Тепер е 38 хорих на тиф. Санітар-

ний референт здавав справоздане в радї міській про стан хвороби і потїшав тим, що тиф панує стало у Львові і нема підстави бояти ся якоїсь надзвичайної епідемії. Слабка потїха...

Ческа мова у Відні. На однім зібраню цегольних робітників хотів Йосеф Рачек мати реферат в ческій мові. Староство призволило на зібране тільки під тим услівем, що на нїм буде говорити ся виключно по німецки. Против того вніс Рачек рекурсе до намісництва, а колиб оно також не призволило, до міністерства внутрішних справ. Обі інстанції відкинули рекурсе, подаючи за причину, що в Низшій Австрії мується говорити ся на публичних зібранях тою мовою, що е приписана для урядів першої інстанції, бо в противнім разі не може заступник власти виконувати права надзору. Чехів у Відні е що найменше пятайцять разів більше як Поляків в Чернівцях, а наші Поляки не можуть зрозуміти свого становиска супротив корінного населеня.

150.000 цегольних робітників заповіло стрейк в Пешті коли до 10. с. м. підприємці не піднесуть їм платні, бо з такої як до тепер (40 кр. до 50 кр. денно) они не можуть вижити. Домагають ся також знесеня жидівських кантин, виплати готівкою а не квитами, дїшного як до тепер поміщеня в цегольних і т. п. Посередництва межи робітниками а властителами цеголень підняв ся інспектор промисловий.

Премія Костомарова призначена за українсько-російський словар знов не дістала ся нікому бо ніхто не вніс такого словаря. Премія ся виносить поважну суму а іменно 4.000 рублів. Петербурска академія наук розписала новий конкурс. Конкурсе на предложене словаря кінчить ся з днем 13. грудня 1900 року. Крім основаної премії 4000 рублів автор словаря побере ще й проценти від капіталу.

Новий панцир. Американець Франц Вестерн придумав панцир, від котрого відбивають ся карабінові кулі, котрі перебивають на метер грубий пень дубовий. Винахідник продукував ся в Королівці в театрі Людвіки і казав стріляти до себе з такого карабіну, а куля відбивала ся від панциря як горох від стїни. Навіть гине сила удару в тім панцирі, бо Вестерн за ним навіть не порушив ся, а для дїшного доказу повісив панцир свобідно перед зеркалом і стріляв до него. Куля відпала від панциря а зеркало лишило ся ціле.

Гармати з алюмінієм е послїдним виразом артилерийської техніки. Одному Американови мало удало ся надати глинови (алюмінієм) мїць і твердість стали. З так виробленого глину зладив він малу армату і проби стріляня удали ся знаменито. Американське правительство зарядило проби на більші розміри.

Утопили ся два ученики сучавської гімназії Гомюка зі семої класи і Дан з пятої класи підчас купіли в ріцї Сучаві. — Дмитро Бартко, 23-літний парубок з Гоголини ловив дерево на Прутї і утопив ся при тім на глибині. Тїла не віднайдено до тепер. — В Ренужинці найшли в Дністрі трупа жінки, котра згинула, як показують знаки на тілі, насильною смертю. Після одержи повинна она походити з Бабина або Пилипча.

Телеграми „Буковини“.

З дня 10-го липня 1897 року.

Прага. Рекурсе против закау віча в Хебі відкинуло намісництво.

Берлин. Против Тавша, котрому задля здорovia удїлено урляону, назначено дисциплінарне слідство.

Канеа. Амбасадори постановили на будуче виступати як найострійше против кожного нападу повстанців а винних строго карати.

Монахія. Тутешні Neueste Nachrichten доносять, що канцлер кн. Гогенльоге був на відвідинах у кн. Бісмарка і привіз ему поздоровлене від цїсаря Вільгельма.

Царгород. Комісія войскова мала нараду в султанській палатї що до военного поготовья балканських держав. Від офіцирів турецького, головного штабу і від комісаря турецького в Софії надійшли рапорти о неспокоях познаках особливо в Болгарії. Болгари можуть в осьми днях випровадити 200.000 війська в поле битви. Надто визиваючим е спосіб писаня урядових

черновецькій гімназії, не стало того, що клав підвалини сеї науки, продовжував етежку для неї...

Наслїдником его в науцї рускої мови (підчас слабости Воробкевича учив руского в перших двох класах Симигинович а в висших класах Ілїюц) став в низших класах Венямин Ілїюц, а в висших класах поручено сю науку Теоктистови Блажевичови, тодішньому консисторскому асесорови і ректорови духовної семинарії, котрий відтак був митрополитом.

Наука йшла старим ладом. В низших класах учили рускої граматики після Головацького і читали читанку Ковальського, в висших класах відбувала ся наука церковно-слав. мови так, що плян¹⁾ сеї науки на р. 1858-ий виглядав ось як: в 5-ій кл. „початки церковнословянської мови до дїслова“, в 6-ій кл. „дїслова і заїменники, поімичне дїслова“, в 7-ій кл. наука о дїсловах церковнослов. мови“, а в 8-ій кл. „наука о прислівниках, приіменниках і окликах“. Крім того у всіх класах відбували ся „переклади з читанки“. Так само було і 1859-го р. Та вже сего року став суплентом в гімназії Степан Носевич²⁾, і ему повірено науку рускої а властиво, як бачимо, церковнословянської мови в висшій гімназії, котрої він учив так, що 1860-го р. у всіх класах брав „науку о формах церковно-

яко предмет науки і мову руску, также і руске. Умер в 37-ім р. жита оставивши вдову а шестеро дїтьми. Хоть Русин з роду, осточковав права волоської мови на Буковині (гл. Sbiere! Aron Pumnul стр. 105). Порів. Jahresbericht des k. k. Obergymnasiums zu Czernowitz 1857 стр. 43. Колишні ученики Воробкевича (як о. Єрот. Федорович з Ревної і ин.) кажуть, що він був для учеників острый і відстрашував від науки рускої мови.

¹⁾ Jahresbericht 1858 стр. 32 сл.

²⁾ Jahresbericht 1859 стр. 85.

вянської мови після Міклошіча⁴⁾, читав Головацького хрестоматию, 1-шу і 2-гу часть, а крім того читав вже також в 7-ій кл. „Слово о полку Ігоревім“. В низших класах учив Ілїюц після поданого вже висше пляну і з тих самих книжок.

Та не довго забавив Носевич на черновецькій гімназії, вже в вересню 1860-го р. відїхав він до Відня, щоб там приготовити ся до іспиту. Довгий час не було его кому заступити „задня недостатку краєвих сил учительських“³⁾. По довгих коровадах був нарешті іменований Олега Тороньський⁴⁾ учителем рускої мови, але не приходив, хоч дирекція що місяця натискала на него; до того в лютім 1861-го р. заявив, що сего місяця не приймає. Тодї „з порученя гр. катол. митрополічної консисторії“ іменовало намісництво дня 9-го марта 1861-го р. укінченого богослова **Осипа Бурачиньского** учителя рускої мови і той обняв сю науку в цілій гімназії дня 19-го квітня.

Бурачиньський учив рускої мови звиш 4 роки — аж до 16-го листопада 1865-го р. За его часів настає досить значна зміна в науцї рускої мови. Щоб еї добре зрозуміти, треба доконечно обняти зором десятилітний період (1851—1861) першої науки рускої мови в черновецькій гімназії.

Приглянувши ся з близька тій науцї бачимо, що в низших класах майже нічим не відріжняла ся вона від теперішної науки рускої мови в школах народних, ба стояла може навіть ще низше зачерез те, що не було хоть би таких

³⁾ Programm des k. k. Obergymnasiums in Czernowitz 1861 стр. 21 сл.

⁴⁾ Тамже 22.

книжок, які тепер маємо для шкіл народних. Наука починала ся букварем. Велику роль гралі відтак переклади з німецького на руске і на відворот. Ледви вивчили ся ученики в такий спосіб в чотирох низших класах дещо по руски читати і писати, ледви поклали який такий ґрунт, щоб на нїм здвигнути докладне знає рідної мови і еї історичного розвитку, то вже й переставали дальше вчити ся, бо в висших класах морочили їх голову виключно церковнословенщиною, читанем і перекладами псалмів або нарешті через цілі 4 роки читанем хрестоматії Головацького. Коли зважимо, що того всего вчили ся що йно ті ученики, що в 1858-ім р. скінчили 8-му класу, їх же попередники і того не знали; коли ще додамо, що ученики Русини були ще й в иньшій зглядї в некористнім положеню, бо і релігій учили православних Русинів по німецки, а як ні, то по волоски, а по руски хіба тоді, коли вже хто таки й слова не знав волоскої мови, уніятів же латинські катихити очевидно по німецки; коли нарешті і сего не спустимо з уваги, що екзорти треба було одним (православним) слухати по волоски, а другим (унїятам) по німецки; то покаже ся нам сумний стан тодішнього духового розвитку буковинських Русинів. Поминувши те, що ученики мало що вмїли по руски, вони приучували ся в школі серед таких обставин ужажати руску мову за щось низшого від мови церковнословянської, за щось підлішого від мови волоскої і німецької, ба навіть маловажати еї... Чи-ж можна після сего всего дивувати ся, що із тих людей, що покінчили тоді школи, отже стоять тепер в 50-их роках жита і повинні-б мати провід в народнім житю, нікого на видко на чолї руского народу на Буковині?!

(Дальше буде).

днівників болгарських. Комітет македонський зовсім не скриває ся зі своїми роботами. Комісія військова поручила виконане дальших військових заряджень на західній границі держави, але султан ще не затвердив того проекту.

Не залишіть прочитати!

М. ФЛЯЙШЕР

робітня одягів для мужчин

Чернівці, ул. паньска ч. 16.

Виготовляє убраня мужескі після найновішого крою за ціну як найдешевшу.

Замовлення з провінції виконує як найдокладнійше.

Сплата може після умови відбувати ся ратами.

Цілий одяг для мужчин від 15 зр. в гору.

Заснована в р. 1885-ім.

Літні плащі (берцігері) від 14 зр. в гору.

Котвиця

Liniment. Capsici comp.

з аптики Ріхтера в Празі, загально признаний знаменитий усмирюючий лік на втиранє: по ціні 40 кр., 70 кр. і 1 зр.; можна купити у всіх аптиках. Просимо жадати сей загально улюблений лік просто під назвою Ріхтера Liniment з котвицею і приймати з осторожностю лише флашки зі знаним знаком охоронним „Котвиця“ бо лише ті правдиві.

Аптика Ріхтера під золотим львом у Празі.

КОНКУРС.

Виділ „Народного Дому“ в Чернівцях пошукує для бурси від 1. л. вересня с. р.

УПРАВИТЕЛЯ

для надзору над питомцями бурси

і

ГОСПОДИНЮ

що подавала би питомцям харч разом з опалюванем, освічуванем і чищенем комнат та пранем білизни.

Термін для зголошуваня до кінця липня с. р. — Близні услівя в „Народнім Домі“ (улиця Петровича 2.) що-дня від 6—8 год. вечером.

Для панів учителів!

INSPECTIONSBERICHT,

Jahresausweis

і Шкільні повідомлення (Schulnachrichten)

е на складі

в друкарні „Рускої Ради.“

Просимо о замовлення.

Відзначене на краєвій виставі в р. 1894 почетним дипломом ц. к. міністерства торгівлі.

Краєве товариство ткацке

„PRZADKA“

(ПРЯЖА)

в Коросні

поручає Пов. П. Т. Публиці свого виробу чисто льняні звістні з доброти, ручно ткані

ПОЛОТНА КОРЧИНЬСКИ

від найгрубших до найтоньших веб і біле столове о взорі кістковім і адамашковім; також доставляє матеріалів на комплектні і найдешевні

ВИПРАВИ СЛЮБНИ.

Замовлення просимо надсилати просто до Коросна (почта, телеграф і станция залізнична в місци).

Прібки і цінники на жаданє оплатно і відвортною почтою.

ДРУКАРНЯ „РУСКОЇ РАДИ“

в Чернівцях.

Перша на Буковині

РУСКА ДРУКАРНЯ

в Народнім Домі

при улици Петровича ч. 2.

приймає всякі роботи друкарскі в мовах рускій, польскій і німецкій.

ДОБІР БУКВ ВЕЛИКИЙ.

Роботи виконує ся скоро, солідно і дешево.

Русини! удавайте ся з роботами до своєї рускої друкарні!

ПОЇЗДИ ЗЕЛІЗНИЦЬ

від дня 1-го мая 1897 після часу середно-европейского.

Відходять з Чернівців						приходять до Чернівців						
до Неполоківців, Снятина, Львова, Відня	819	854	1232	404	1025	з Відня, Львова, Снятина, Неполоківців.	1128	320	757	811	610	
до Глібоки, Гадікфальви, Гатни, Іцкан і Бурдуженів	1148	351	832	—	635	з Бурдуженів, Іцкан, Гатни, Гадікфальви, Глібокої	—	809	1212	350	1000	
до Садагури, Бояна, Новоселці	645	430	—	—	—	з Новоселиці, Бояна, Садагури	—	1113	950	—	—	
з Глібоки						до Глібоки						
до Карапчева, Сторожинця, Бергомету, Межиродів	814	535	—	—	—	з Межиродів, Бергомету, Сторожинця, Карапчева	635	1037	800	—	—	
Перший поїзд іде на шляху Бергомет, Межиродів від 1-до марта до 3-го вересня що вівторка і п'ятниці.						Перший поїзд іде на шляху Бергомет Карапчів тільки в понеділок; другий поїзд на шляху Бергомет-Межиродів тільки від 1. липня до 31. вересня що понеділка і четверга; третій поїзд не іде в понеділок.						
з Гадікфальви						до Гадікфальви						
до Радівців	610	1003	228	612	805	з Радівців	542	855	115	550	747	
з Гатни						до Гатни						
до Качики, Гурагумори, Вами і Кімпольонгу	1010	201	—	—	—	з Кімпольонгу, Вами, Гурагумори, Качики	1258	625	—	—	—	
з Іцкан						до Іцкан						
до Сучави	327	630	1009	216	718	зі Сучави	442	842	130	630	837	
з Вами						до Вами						
до Рус-Молдавиці	346	647	913	1132	250	з Рус-Молдавиці	842	1259	204	322	545	905
Поїзди ідуть від часу до часу. Розвідати можна на станциях Вами, Драгоша і обох Молдавицях.						Поїзди ходять від часу до часу. Розвідатись можна на станциях Вами, Драгоші і обох Молдавицях.						
з Карапчева						до Карапчева						
до Чудина н. С.	854	1007	615	—	—	з Чудина н. С.	555	555	—	—	—	
Перший поїзд іде що понеділка, другий з винятком понеділка, нічний кождої днини.						Перший поїзд іде що понеділка, другий з винятком понеділка.						

□ поїзди поспішні; * поїзди особові; без знаку поїзди мішані. Час середно европейский іде о 46 минут піанійше від черновецкого часу; нічний час рахує ся від 6 год. вечером до 5 год. 59 мін. рано і зазначає ся підчеркне нем минут.

Видає товариство „Руска Рада“ в Чернівцях.

За редакцію відповідає Осип Маковей.

З друкарні „Рускої Ради“ в Чернівцях під зарядом Івана Хромовского.

